

Mariusz Gajewski

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

<https://doi.org/10.15633/8788363241940.00>

Wstęp

Aktywność młodzieży (bądź jej brak) budzi szczególne zainteresowanie rodziców, pedagogów, psychologów i wychowawców. W wielu przypadkach określa i definiuje ich styl życia, odsłania społeczne kompetencje, możliwości i ograniczenia (García-Poole, Byrne, Rodrigo 2018; Cybał-Michalska 2006). Wpływa więc na rozwój systemu „Ja” indywidualnego (biologicznego i poznawczego) oraz społecznego (kolektywnego i kulturowego, w tym religijnego), a więc także na formowanie się tożsamości (Pąchalska 2019; Pąchalska, Kaczmarek, Kropotov 2021).

Zaangażowanie młodzieży we własny rozwój, edukację nie jest sprawą oczywistą. Wielu młodych bezustannie „dopada” bierność, której poddają się na rozmaite sposoby. „Nie chce mi się” – zdanie to słyszał zapewne każdy dorosły. Zapytany o przyczynę tego stanu rzeczy, młody człowiek nie zawsze potrafi właściwie ją wytłumaczyć. Słyszymy często również inne zwroty: „Nie mam siły”, „Nie wiem, od czego zacząć”, „Nie potrafię tego zrobić” albo: „To nie ma sensu”. W tego typu stwierdzeniach nie zawsze należy dopatrywać się złej woli nastolatków. Bywa, że leży za nimi faktyczna bezradność, zagubienie, a nawet zamaskowana depresja czy inne poważne schorzenie (Weintraub i in. 2022; Prasad i in. 2023). Zdarza się, że za brakiem działania kryje się zwyczajne „lenistwo”. I, oczywiście, możemy się złościć na młode pokolenie, widząc brak zaangażowania, możemy również podjąć trud restytucji bierności, „podjąć wyzwanie”, by wesprzeć młodego człowieka w odnalezieniu sensu i motywacji do działania. Przykład osobisty wydaje się tu najlepszym sposobem.

Wbrew pozorom młodzi uważnie obserwują nas, dorosłych, i często z tego właśnie powodu szybko wpadają w sidła zniechęcenia i bierności. Dostrzegają bowiem brak naszego zaangażowania w sprawy, o których twierdzimy, że są ważne. Wycofanie się z aktywności wynika również z nadmiaru bodźców, jakich dostarczają nowoczesne technologie, komórki, monitory komputerowe czy telewizor (Malvini, Way 2019). Co więcej, presja edukacyjna oraz nałożenie na uczniów nadmiernych wymagań również może prowadzić do przemęczenia, wyczerpania i ostatecznej utraty motywacji (Gołębniak, Zamorska 2014; Pintrich, Schunk 1996). Obawa przed niepowodzeniem w sytuacji wygórowanych oczekiwań dorosłych, świadomość krytycznej opinii rówieśników, poczucie osamotnienia w działaniu, lęk przed krytyką to kolejne czynniki demotywujące i wzmagające wycofanie się z działania.

Obok postaw cechujących się biernością i wycofaniem, znamieną część młodych chętnie podejmuje różne przedsięwzięcia, dzięki którym rozwija się, kształtuje charakter, wzmacnia cnoty, doskonali umiejętności, zapewniając sobie rozwój. Z myślą o przyszłości młodzi podejmują – wbrew licznym ograniczeniom i niekorzystnym warunkom zewnętrznym – godne naśladowania i wsparcia działania, często poświęcając swój czas dla innych. Angażują się we własną edukację, uczą się języków, zdobywają kolejne kompetencje, uczestnicząc w różnych szkoleniach i kursach, a także oferują swój czas i zaangażowanie osobom starszym, niepełnosprawnym, ubogim, pozostającym w jakiegokolwiek potrzebie. Aktywność ludzi młodych obejmuje również zaangażowanie w liczne krajowe i międzynarodowe projekty. Kreatywnie i innowacyjnie partycypują oni w tworzeniu nowych produktów, a także uczestniczą w wydarzeniach o charakterze kulturalnym.

Młodzi ludzie każdego dnia stają przed wieloma wyzwaniami, ale też możliwościami, a ich aktywność i zaangażowanie wykazują zróżnicowany charakter. Autorzy niniejszej książki zagłębiają się w kluczową rolę, jaką aktywność młodzieży odgrywa w ich sferze osobistej i społecznej. Badając wieloaspektowe i wielowymiarowe uwarunkowania aktywności młodzieży – zaczynając od wypełniania codziennych obowiązków, poprzez realizację zainteresowań, aktywność sportową, sztukę, po zaangażowanie społeczno-patriotyczne, wolontariat, jak i obecność w sferze wirtualnej, korzystanie z nowoczesnych technologii – starają się oni naświetlić wpływ różnorodnej działalności młodych na zróżnicowane procesy rozwojowe, edukacyjne i wychowawcze.

Jest sprawą właściwie „oczywistą”, że w okresie adolescencji młodzi przeżywają własną codzienność w perspektywie niezliczonych zmian, próbują zrozumieć siebie i swoje miejsce w świecie poprzez angażowanie się w rozmaite, mniejsze lub większe, projekty. Stają przed licznymi próbami weryfikacji siebie, konfrontują się ze sobą i otaczającym światem. Doświadczają nowych uczuć, uczą się radzenia sobie z sytuacjami, konfliktami, presją społeczną i oczekiwaniami ze strony innych, podejmują nowe aktywności. Młodość wszak to „czas dany po to, aby znaleźć odpowiedzi na pytania dotyczące własnej tożsamości, priorytetów życiowych i miejsca w świecie”. To właśnie dlatego jest niezmiernie istotne, aby „nastolatek nie pozostawał w tym przełomowym okresie sam” (Gajewski 2023, s. 51–52).

Niniejsza publikacja stanowi wkład w toczący się dyskurs na temat znaczenia aktywności młodzieży we współczesnym krajobrazie wychowawczo-edukacyjnym, rodzinnym, rówieśniczym i społecznym (Sancassiani i in. 2015; Miyamoto, Huerta, Kubacka 2015). Poszczególne rozdziały zapraszają do refleksji i poszerzania wiedzy z zakresu rozumienia motywacji młodzieży do podejmowania różnych form aktywności, naświetlają również obszar zróżnicowanych przestrzeni zaangażowania się młodych, a także realizowania siebie, rozwijania się i kształtowania osobowości, tożsamości i charakteru (Schunk, Zimmerman 1996; Pfeifer, Berkman 2018).

Aktywność jako zjawisko społeczne ma wiele twarzy (Dworkin, Larson, Hansen 2003; Bartko, Eccles 2003). Sam termin pochodzi od łacińskiego słowa *activus*, które odnosimy do przymiotnika „aktywny”, „praktyczny”. Badacze zajmujący się ludzką aktywnością wskazują na jej trzy główne wymiary: sferę biologiczną (fizyczną), psychiczną (umysłową) i społeczną. Aktywność biologiczna, ukierunkowana głównie na zaspokojenie podstawowych potrzeb organizmu, jest typowa zarówno dla ludzi jak i zwierząt. Psychiczna aktywność pełni istotną rolę w koordynacji zainicjowanych i podjętych działań oraz podtrzymuje realizację wytyczonych planów. Aktywność społeczna, obejmująca kulturę, pamięć historyczną, świat wartości itp., charakteryzuje przede wszystkim człowieka. Przeciwnością aktywności jest bierność, która w zewnętrznym fenomenie postrzegana jest zazwyczaj jako „brak aktywności”. Brak działania lub wycofanie się z aktywności, jak można się domyślać, z psychologicznego punktu widzenia może jednak zostać uznane za formę swoistej strategii działania, a więc za aktywność.

W literaturze przedmiotu znajdujemy wiele różnych koncepcji definiujących ludzką aktywność, która wiąże się z zaangażowaniem i determinacją w dążeniu do osiągnięcia celu (Bengoechea, Wilson, Dunn 2021). Najczęściej przez aktywność rozumiemy pewną skłonność do działania o określonej intensywności, predyspozycję do podejmowania inicjatywy, zaangażowanego, czynnego udziału w jakimś przedsięwzięciu. Filozofowie aktywność (działanie) łączą przede wszystkim z intencją działania, celem, odpowiedzialnością, dobrem, wartościami, którymi kieruje się dana osoba itp. Socjologowie ujmować będą ją głównie w kontekście interakcji społecznych, a psychologowie z perspektywy intrapsychicznych procesów poznawczo-emocjonalnych, pracy ośrodkowego układu nerwowego, jak i społecznych form odniesienia indywidualnego i grupowego. Pedagodzy aktywność ludzką, zwłaszcza dzieci i młodzieży, łączą z edukacją i wychowaniem. Jakkolwiek byśmy jej nie ujmowali, pozostanie zjawiskiem budzącym ciekawość, godnym zainteresowania i wykraczającym poza to, co już zostało ustalone przez teorię i praktykę (badania).

Aktywność człowieka łączy się z ludzkim potencjałem, wrażliwością danej osoby na bodźce płynące z jej wnętrza, jak i bodźce zewnętrzne, więcej: wiążą się także ze zdolnością reagowania na nie. Zachowanie się (działanie) człowieka, a więc jego aktywność, to przede wszystkim zdolność o zmiennym charakterze i nasileniu, które umożliwia człowiekowi realizowanie siebie w przestrzeni społecznej i podejmowanie codziennych obowiązków. Aktywność człowieka zależy od jego genetycznego wyposażenia, struktury psychicznej i środowiska. Zachowania obejmujące realizację własnych potrzeb angażują myśli i uczucia, napędzane są przez wcześniejsze doświadczenia, cechy osobowościowe i temperamentalne, a także najbliższe środowisko rodzinne i rówieśnicze, kulturę, normy społeczne, prawo, politykę, wartości czy religię (Bedard, Hanna, Cairney 2020; Harff, Schmuck 2023).

Publikacja, którą oddajemy do Państwa rąk, została przygotowana przede wszystkim z myślą o osobach zaangażowanych w wychowanie i edukację młodzieży. Jej problematyka dotyczy szerokiego spektrum osobistej i społecznej aktywności młodzieży. Treści zawarte w publikacji zgrupowane zostały w czterech częściach. Pierwsza prezentuje teksty o charakterze wprowadzającym w problematykę aktywności, ukazując wybrane psychologiczne korelaty i pedagogiczne implikacje, które wiążą temat z pracą edukacyjną i wychowawczą. Część druga poświęcona została aktywności młodzieży w kontekście świata mediów, wirtualnej rzeczywistości, będącej z jednej strony wyzwaniem dla edukacji, wy-

chowania i rozwoju młodzieży, z drugiej zaś niosącą konkretne zagrożenia dla młodzieży, wobec których nie powinno przechodzić się obojętnie. Trzecia część dotyczy aktywności fizycznej, a więc różnych form zachowania związanego z utrzymaniem zdrowia, działaniami o charakterze relaksacyjnym i rekreacyjnym, a także interpersonalnym i społecznym. Faktem jest, że angażowanie się w sport wymaga samodyscypliny i zdolności współdziałania z innymi, zwłaszcza w przypadku sportów zespołowych. Ostatnia część prezentuje szeroką paletę możliwych przestrzeni aktywności młodzieży, wśród których znajdujemy kwestie związane z aktywnością patriotyczną, zaangażowaniem w wolontariat, relacjami interpersonalnymi, aktywnością edukacyjno-zawodową osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i zdrowotnymi, a także problemy obejmujące aktywność młodzieży ze środowisk charakteryzujących się społecznym niedostosowaniem.

W rozpoczynającym część pierwszą tekście autorstwa Janusza Mastalskiego czytelnik zaproszony zostaje do skupienia swojej uwagi na najważniejszych aspektach (nie)aktywności współczesnej młodzieży szkolnej. Autor rozważa problem aktywności współczesnej młodzieży, podkreślając znaczenie złożoności współczesnego świata, w którym młode pokolenie nie zawsze potrafi się właściwie odnaleźć. W sposób uporządkowany i precyzyjny uściśla podstawowe pojęcia związane z (nie)aktywnością młodzieży i analizuje trzy podstawowe jej obszary: fizyczny, intelektualny i duchowy.

Psychologiczne i pedagogiczne aspekty motywacji do działania młodzieży analizuje Mariusz Gajewski. Po krótkim omówieniu cech współczesnego młodego pokolenia, jako szczególnej grupy społecznej, przywołuje liczne badania poświęcone procesom motywacyjnym towarzyszącym zaangażowaniu się nastolatków w najrozmaitsze aktywności indywidualne i grupowe. W głównej części opracowania zapoznaje czytelnika z najważniejszymi psychologicznymi koncepcjami motywacji do działania. Szczególną uwagę skupia na zależności pomiędzy motywacją a procesem planowania, uruchomienia, podtrzymania bądź zakończenia wybranej aktywności.

Dariusz Krok wraz z Justyną Tkaczyk podejmują kwestię powiązań między prospołeczną aktywnością młodzieży a poziomem dobrostanu psychicznego. W badaniu udział wzięło 190 osób będących w okresie późnej adolescencji – 108 kobiet (56,8%) i 82 mężczyzn (43,2%). Celem badania było zbadanie kierunku oraz siły relacji między wymiarami Jasnej Triady i eudajmonistycznego dobrostanu psychicznego w mediacyjnej perspektywie egzystencjalnego po-

czucia sensu życia młodzieży. Autorzy wykazali między innymi, że sens życia u badanych pełni istotną rolę w interpretowaniu i organizowaniu własnego codziennego doświadczenia oraz osiąganiu zamierzonych celów i kategoryzowaniu ważnych dla siebie obiektów.

O znaczeniu inteligencji emocjonalnej w procesie edukacji i aktywności młodzieży pisze Marian Bursztyń. W swych rozważaniach prowadzi czytelnika po złożonym świecie zróżnicowanych ludzkich emocji, wspierających i kształtujących rozwój behawioralny człowieka. Odwołuje się do koncepcji inteligencji emocjonalnej jako zasobu wspierającego i konstruującego aktywność człowieka. Wskazuje na wartość refleksji nad zmiennymi stanami afektywnymi dorastającego pokolenia. Podkreśla, że nauczyciele i wychowawcy, odwołując się w procesie edukacji i wychowania do kompetencji emocjonalnych swoich podopiecznych, mogą wspierać rozwój indywidualny i społeczny uczniów, pozytywnie stymulować zachowanie młodzieży oraz budować twórcze edukacyjne relacje interpersonalne pomiędzy uczniami a nauczycielami.

Część drugą publikacji otwiera tekst Łukasza Buksy, który poszukuje odpowiedzi na pytanie dotyczące faktycznej natury uczestnictwa młodzieży w przestrzeni wirtualnej, jawiącej się im jako atrakcyjniejsza aniżeli świat zewnętrzny. Pyta, czy jest to adekwatna aktywność twórcza, czy raczej ucieczka od realiów dnia codziennego, swoista kompensacja, równoważenie braków w zakresie ważnych codziennych potrzeb. Zastanawia się również nad konsekwencjami wielogodzinnej komunikacji on-line, której dzieci i młodzież poświęcają nawet kilkanaście godzin dziennie. Autor zwraca również uwagę na zaangażowanie emocjonalne i psychiczne młodzieży, które może być intensywniejsze w świecie wirtualnym aniżeli tym rzeczywistym.

Katarzyna Jagielska pochyla się nad kwestią wolnoczasowej aktywności młodzieży Pokolenia Z wyrażoną w przeglądaniu i tworzeniu memów. Charakteryzuje młodzież jako pokolenie cyfrowych tubylców, żyjące w pełni scyfrowanym świecie. Badania o charakterze jakościowym wskazują, że młodzież w wolnych chwilach chętnie przegląda media społecznościowe, a także pojawiające się w nich memy. Co więcej, młodzi sami je tworzą, co zapewnia im dobrostan psychiczny i staje się źródłem rozrywki, a także poprawia nastrój. Memy wykorzystywane są również do nauki, kreowania opinii, wpływania na innych, wyrażają bunt przeciw rzeczywistości itp.

Na coraz łatwiejszy i powszechniejszy dostęp do świata wirtualnego oraz wszechobecną cyfryzację życia młodzieży uwagę zwracają Paulina Koperna i Ja-

kub Pieprzyk. Przyglądają się oni aktywności młodzieży, odwołując się zarówno do opinii samych uczniów, jak i ich rodziców i nauczycieli. Analizują skutki uproszczonego dostępu młodzieży do Internetu, wskazując na nowoczesne technologie jako stały element ich codziennego funkcjonowania, zwłaszcza w okresie pandemii Covid-19. Prezentują wyniki przeprowadzonych badań nad formą aktywności uczniów w przestrzeni wirtualnej, badają świadomość i wiedzę na temat korzyści oraz możliwych niebezpieczeństw i zagrożeń wynikających z cyfryzacji życia.

Praca Grzegorza Wąchola poświęcona została najpopularniejszym serwisom internetowym, które są szczególną przestrzenią aktywności młodzieży. W badaniu swoim Autor podjął się ustalenia możliwych zależności pomiędzy aktywnością młodzieży w mediach społecznościowych a obrazem własnej osoby. Zgodnie z zamierzeniem badawczym eksploracji poddano różne formy aktywności młodzieży w Internecie oraz kwestie związane z wpływem mediów elektronicznych na tradycyjne obszary codziennego ich funkcjonowania. Zwrócono również uwagę na kwestię wzrostu liczby użytkowników mediów społecznościowych, różnicowanie się form zaangażowania oraz konsekwencje wydłużającego się czasu pozostawania w orbicie oddziaływania mediów.

Trzecią część publikacji inicjuje artykuł Barbary Pietrygi-Szkarłat prezentujący badania nad aktywnością fizyczną młodzieży studiującej oraz formami spędzania przez nią czasu wolnego. Autorka postawiła sobie za cel scharakteryzowanie zachowań prozdrowotnych w środowisku młodzieży akademickiej w zakresie ich aktywności fizycznej. Badaniami objęła 245 studentów kierunków zarówno humanistycznych, jak i ścisłych. Ich wyniki sprowadzają się do mało optymistycznego stwierdzenia, że młodzież studiująca prezentuje niedostateczny poziom aktywności fizycznej oraz preferuje bierne formy spędzania czasu wolnego.

O znaczeniu sportu w życiu dzieci i młodzieży pisze Katarzyna Nosek-Kozłowska. Z badań o charakterze ilościowym, przeprowadzonych przez Autorkę wśród młodzieży i trenerów, dowiadujemy się, że sportowa aktywność młodzieży, jaką podejmuje ona w wolnym czasie, zwiększa jej sprawność fizyczną, kształtuje charakter, a także wzmacnia odpowiedzialność. Z badań wynika, że sport przyczynia się do wzrostu ogólnego zdrowotnego dobrostanu i jakości życia. Co więcej, ma pozytywny wpływ na psychikę i emocje. Zaangażowanie się w sport stwarza doskonałą płaszczyznę do budowania wartościowych relacji

z innymi. Autorka swoje badania umiejętnie odnosi do kwestii procesu społecznej socjalizacji i wychowania.

Grzegorz Godawa, Marcelina Kalemba i Paulina Rzewucka prezentują wyniki własnych badań nad zastosowaniem przez uczniów szkół licealnych w okresie rozprzestrzeniania się pandemii COVID-19 aplikacji do monitorowania aktywności fizycznej. Wskazują oni na istotne zmiany w obszarze aktywności fizycznej młodzieży wywołane wirusem. W badaniach wzięło udział 302 polskich uczniów. Główny problem badawczy odnosił się do częstotliwości stosowania aplikacji monitorujących aktywność fizyczną, a także ich wpływu na poziom motywacji do podejmowania aktywności fizycznej.

Część czwarta publikacji zawiera sześć tekstów. Pierwszy z nich dedykowany jest postrzeganiu świata przez młodzież w okresie adolescencji, w kontekście relacji rówieśniczych. Jolanta Pułka odwołuje się w nim do psychologicznej koncepcji nadziei podstawowej. Dane, które prezentuje, stały się podstawą sformułowania pedagogicznych wniosków o charakterze praktycznym. Badaniu poddano 882 osoby ze zróżnicowanych środowisk wychowawczych. Analizując psychologiczne korelaty recepcji świata młodzieży, wskazano liczne dodatnie i ujemne powiązania między percepcją świata (jego zorganizowanie i przychylność) a relacjami rówieśniczymi. W podsumowaniu badań Autorka postuluje podjęcie działań sprzyjających budowaniu świata przyjaznego młodzieży, czyli wsparcia wychowawczego uwzględniającego aktywność i prawo do decydowania w sprawach, które ich dotyczą.

Bogumiła Bobik pisze o preferowanych formach aktywności młodzieży wychowywanej w środowisku zagrożonym patologiami społecznymi, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska rodzinnego, rówieśniczego i lokalnego. Ukazuje, w jaki sposób najbliższe środowisko społeczne może wpływać na preferowane przez młodzież formy aktywności oraz jakie czynniki stanowią zagrożenie dla tych wyborów. Wskazuje na cały szereg takich czynników: niski poziom życia, niewłaściwy przykład dorosłych, niski status ekonomiczny, bezrobocie, nałogi, dysfunkcyjne więzi rodzinne oraz presja rówieśników. W kontekście licznych zagrożeń środowiskowych Autorka zwraca szczególną uwagę na potrzebę wsparcia młodzieży przez instytucje edukacyjne i pomocowe.

Jacek Siewiora podejmuje w kwestię rozwoju osobistego młodzieży w kontekście zaangażowania w wolontariat. Pisze o „stawaniu się człowiekiem”, dając za przykład ruch „Wiara i Światło” oraz małopolski projekt „Mieć wyobraźnię miłosierdzia”. Analizuje też najważniejsze aspekty wolontariatu. Pisze o doj-

rzewaniu, zaangażowaniu i współpracy, o najważniejszych czynnikach formujących osobowość wolontariusza, motywujących do proaktywnego zaangażowania się na rzecz innych. Zdaniem Autora wolontariat wspiera kompetencje osobiste i społeczne, rozwija troskę o innych, daje poczucie wspólnoty, pozwala doskonalić się duchowo, gromadzić doświadczenie, kształtować zasoby emocjonalne, intelektualne i społeczne.

Błażej Przybylski w swoim opracowaniu głównymi kategoriami uczynił aktywność i bierność polityczną badanej młodzieży. Odwołuje się najpierw do danych statystycznych pochodzących z ogólnopolskich raportów, aby ustalić główne formy, wzory oraz poziom aktywności młodzieży w obszarze polityki. W części badawczej o charakterze jakościowym podaje przyczyny wyboru strategii nieangażowania się młodego pokolenia w politykę w obliczu nadejścia pesymistycznego scenariusza przyszłości.

Tekst kończący nawiązuje do niezwykle ważnego obszaru życia społecznego i narodowego, mianowicie aktywności patriotycznej młodzieży. Agnieszka Gronkowska-Koziar analizuje kluczowe pojęcia odnoszące się do wartości i postaw patriotycznych. Wyjaśnia psychologiczne i społeczne aspekty tej aktywności, jej główne formy i wynikające z niej praktyki. Społeczną i kulturalną aktywność młodzieży sytuuje w kontekście otrzymanego wychowania oraz rodziny jako źródła wartości. Podkreśla współwystępowanie wielu różnorodnych sposobów wyrażania patriotyzmu, wśród których można odnaleźć noszenie odzieży patriotycznej, udostępnianie treści patriotycznych w przestrzeni medialnej, osobisty udział w historycznych wydarzeniach, apelach, uroczystościach patriotycznych. Aktywność patriotyczna w opinii Autorki rodzi w młodzieży poczucie pewności siebie, kształtuje tożsamość i przyczynia się do rozwoju charakteru.

Kończąc rozważania wprowadzające do niniejszej publikacji, chciałbym wyrazić podziękowanie wszystkim Autorom, którzy podjęli trud przygotowania artykułów. Faktem jest, że efekt finalny wspólnej pracy – jak to bywa dość często przy tego typu projektach – przekroczył dużo skromniejsze wstępne założenia. Książka jest zbiorem tekstów o zróżnicowanym stylu i strukturze. Autorzy koncentrują się w nich na analizie aktywności młodzieży w rozmaitych sferach jej życia. Wywodzący się z różnych środowisk akademickich, zjednoczyli siły, aby zaprezentować egzystencjalne i życiowe doświadczenia młodego pokolenia wraz z jego licznymi ograniczeniami, wadami i zaletami. W mojej opinii udało się wspólnie przedstawić z różnorodnych perspektyw świat na-

stolatków, ich aktywność i bogactwo zaangażowania. Chociaż publikacja nie wyczerpuje tematu, stanowi ważny, użyteczny impuls do refleksji, dyskusji i dalszych badań. Otwiera dyskusję nad obszarem potrzeb, wyzwaniami i możliwościami, z jakimi młodzi spotykają się we współczesnym społeczeństwie, umiejscawiając ją w kontekście ich samorozwoju, autoidentyfikacji i społecznego zaangażowania.

Jestem świadomy tego, że istnieje jeszcze wiele obszarów aktywności młodzieży, które należałoby poddać badaniu. Niektóre z nich zostały tu jedynie zarysowane w sposób niepełny i fragmentaryczny, dlatego publikacja ta, o charakterze interdyscyplinarnym, nie zamyka ostatecznie tematu aktywności ludzi młodych. Niemniej Autorzy przekazują czytelnikowi swój wkład w dyskusję, mając nadzieję, że stanie się ona inspiracją do dalszych eksploracji, badań i analizy tego dynamicznego obszaru.

Bibliografia

- Bartko W.T., Eccles J.S., 2003, *Adolescent Participation in Structured and Unstructured Activities: A Person-Oriented Analysis*, „Journal of Youth and Adolescence”, Vol. 32, nr 4, s. 233–241; <https://doi.org/10.1023/A:1023056425648>.
- Bedard C., Hanna S., Cairney J., 2020, *A Longitudinal Study of Sport Participation and Perceived Social Competence in Youth*, „Journal of Adolescent Health”, Vol. 66, nr 3, s. 352–359; <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2019.09.017>.
- Bengoechea E.G., Wilson P.M., Dunn S., 2021, *Perceptions About Quality of Interpersonal Processes and Practice Activities in Youth Sport Are Interdependent*, „Psychological Reports”, nr 124(6), s. 2684–2702; <https://doi.org/10.1177/0033294120967273>.
- Cybal-Michalska A., 2006, *Tożsamość młodzieży w perspektywie globalnego świata. Studium socjopedagogiczne*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań.

- Dworkin J.B., Larson R., Hansen D., 2003, *Adolescents' Accounts of Growth Experiences in Youth Activities*, „Journal of Youth and Adolescence”, Vol. 32, nr 1, s. 17–26.
- Gajewski M., 2023, *Plaszczyzny rozwoju adolescenta*, [w:] *Jaka jest współczesna młodzież?*, red. P.T. Nowakowski, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa, s. 45–54.
- García-Poole C., Byrne S., Rodrigo M.J., 2018, *Adolescent Lifestyle Profiles and Personal and Community Competences*, „European Journal of Developmental Psychology”, Vol. 15, nr 5, s. 531–547; <https://doi.org/10.1080/17405629.2017.1316258>.
- Gołębniak B.D., Zamorska B., 2014, *Nowy profesjonalizm nauczycieli. Podejścia – praktyki – przestrzeń rozwoju*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław.
- Harff D., Schmuck D., 2023, *Influencers as Empowering Agents? Following Political Influencers, Internal Political Efficacy and Participation among Youth*, „Political Communication”, Vol. 40, nr 2, s. 147–172; <https://doi.org/10.1080/10584609.2023.2166631>.
- Lopez M., 2020, *Addressing Lack of Engagement With the Youth in Their Community*, Capstone Projects and Master's Theses, nr 926; https://digital-commons.csumb.edu/caps_thes_all/926.
- Malvini Redden S., Way A.K., 2019, *How Social Media Discourses Organize Communication Online: A Multi-Level Discursive Analysis of Tensions and Contradictions in Teens' Online Experiences*, „Communication Quarterly”, Vol. 67, nr 5, s. 477–505; <https://doi.org/10.1080/01463373.2019.1668440>.
- Miyamoto K., Huerta M.C., Kubacka K., 2015, *Fostering Social and Emotional Skills for Well-Being and Social Progress*, „European Journal of Education”, Vol. 50, nr 2, s. 147–159; <https://doi.org/10.1111/ejed.12118>.
- Pąchalska M., 2019, *Integrated Self System: A Microgenetic Approach*, „Acta Neuropsychologica”, 17(4), s. 349–393; <https://doi.org/10.5604/01.3001.0013.6198>.
- Pąchalska M., Kaczmarek B.L., Kropotov J.D., 2021, *„Ja” utracone i odzyskane*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- Pfeifer J.H., Berkman E.T., 2018, *The Development of Self and Identity in Adolescence: Neural Evidence and Implications for a Value Based Choice*

- Perspective on Motivated Behavior*, „Child Development Perspectives”, Vol. 12, nr 3, s. 158–164; <https://doi.org/10.1111/cdep.12279>.
- Pintrich P.L., Schunk D.H., 1996, *Motivation in Education: Theory, Research, and Applications*, Englewood Cliffs, Prentice Hall, New York.
- Prasad S. i in., 2023, *Anxiety and Depression Amongst Youth as Adverse Effects of Using Social Media: A Review*, „Annals of Medicine and Surgery”, Vol. 85, nr 8, s. 3974–3981; <https://doi.org/10.1097/MS9.0000000000001066>.
- Ryan A.M., 2000, *Peer Groups as a Context for the Socialization of Adolescents' Motivation, Engagement, and Achievement in School*, „Educational Psychologist”, Vol. 35, nr 2, s. 101–111; https://doi.org/10.1207/S15326985EP3502_4.
- Sancassiani F. i in., 2015, *Enhancing the Emotional and Social Skills of the Youth to Promote their Wellbeing and Positive Development: A Systematic Review of Universal School-based Randomized Controlled Trials*, „Clinical Practice and Epidemiology in Mental Health”: CP & EMH, 11 (Suppl 1 M2), s. 21–40; <https://doi.org/10.2174/1745017901511010021>.
- Schunk D.H., Zimmerman B.J., 1996, *Modeling and Self-Efficacy Influences on Children's Development and Self-Regulation*, [w:] *Social Motivation: Understanding Children's School Adjustment*, red. J. Juvonen, K. Wentzel, Cambridge University Press, Cambridge, s. 154–180.
- Wachsmuth S.T., Lewis T.J., Gage N.A., 2023, *Exploring Extracurricular Activity Participation, School Engagement, and Social Competence for Students with Emotional and Behavioral Disorders*, „Behavioral Disorders”, Vol. 48, nr 4, s. 255–268; <https://doi.org/10.1177/01987429231166675>.
- Weintraub M.J. i in., 2022, *Social Impairment in Relation to Clinical Symptoms in Youth at High Risk for Bipolar Disorder*, „Early Intervention in Psychiatry”, Vol. 16, nr 1, s. 17–25; <https://doi.org/10.1111/eip.13124>.